

Bestyrelsens beretning for april 2013 – april 2014

Markedsudviklingen

Forlæggerforeningens årsstatistik 2013, som viser forlagenes omsætning, viste, at forlagenes omsætning i 2013 stort set var på niveau med omsætningen i 2012. Sammenlignet med 2012 var der kun tale om et mindre fald på 0,5 % svarende til knap 10 mio. i kroner og ører.

Salget af skønlitteratur steg med 4,8 %, mens salget af faglitteratur faldt 5,9 %. Den mest markante tendens ses inden for det digitale salg, som i 2013 udgjorde 11 % af forlagenes samlede omsætning. Væksten i digitalt salg var størst inden for skole- og lærebøger, hvor det digitale salg udgjorde 25,4 % af omsætningen. Det skyldes ikke mindst regeringen og KL's projekt it i folkeskolen, hvor der i perioden 2012-2015 er afsat knap 500 mio. kr. i statstilskud til kommunernes indkøb af digitale læremidler. Kommunerne medfinansierer 50 % af indkøbet. Salget af digital skønlitteratur – primært e-bøger og lydbøger - udgjorde 8,7 % af forlagenes omsætning af skønlitteratur.

Litteraturpolitik

I foråret 2013 modtog branchen en klar udmelding fra kulturministeren om, at der ikke var politisk opbakning til en tilbagevenden til faste priser på bøger. Samtidig bebudede ministeren en række initiativer til fremme af Danmark som en nation af litteraturlæsere, og i september 2013 lancerede Kulturministeriet kampagnen Danmark Læser, der skal medvirke til at tænde læselysten hos mennesker, der normalt ikke læser skønlitteratur. Støtte til læseprojekter er et af Forlæggerforeningens indsatsområder, og foreningen er repræsenteret i kampagnens følgegruppe.

Som opfølgning på forårets politiske drøftelser om litteraturens udfordringer opfordrede Forlæggerforeningen sammen med forfatterforeningerne og Boghandlerforeningen kulturministeren til at opkvalificere den faktuelle viden på litteraturområdet. Foreningerne foreslog ministeren og kulturordførerne at nedsætte et litteraturpanel, som skal identificere og analysere de udviklingstendenser, som påvirker og kommer til at påvirke litteraturområdet, således at der etableres et kvalificeret grundlag for litteraturpolitiske initiativer. Lige før påske offentliggjorde Kulturministeriet, at der nu nedsættes et bog- og litteraturpanel, som i de næste 4 år skal følge udviklingen på det danske bogmarked, indsamle statistik og komme

med forslag til forbedringer af statistikken – og generelt medvirke til at fremme debatten om litteraturens situation i Danmark.

På et åbent samrådsmøde i Kultur- og Skatteudvalget den 18. april 2013 var der lagt op til en åben debat om mulighederne for en reduktion af bogmomsen. Både kultur- og skatteministeren afviste entydigt en sænkning af bogmomsen. Skatteministeren henviste til, at en momsreduktion betyder færre statslige indtægter, øgede administrative byrder for erhvervsliv og myndigheder, og at erfaringer fra Sverige viser, at det ikke nødvendigvis fører til lavere priser. På denne baggrund besluttede bestyrelsen, at foreningen fortsat støtter op om en reduktion af bogmomsen, men vurderer ikke, at der er åbninger i det aktuelle politiske miljø, som tilsiger, at foreningen aktivt skal gå ind i et politisk kampagnearbejde herfor.

Den 13. november 2013 offentliggjorde Konkurrencestyrelsen en rapport om liberaliseringen af bogmarkedet - en evaluering set med forbrugernes øjne. Forlæggerforeningen glædede sig over, at rapporten f.eks. konkluderede, at forbrugerne oplever, at der i øjeblikket findes mange interessante bøger på markedet. Samtidig var rapporten en anledning til at minde om, at vi i foråret 2013 sammen med de to forfatterforeninger og Boghandlerforeningen havde gjort kulturpolitikere opmærksomme på en række tendenser, som forlag, forfattere og boghandlere oplever, og som vi tror *fremadrettet* kan få betydning for de litteraturpolitiske mål om kvalitet, mangfoldighed og tilgængelighed. Vi påpegede, at det er problematisk, hvis litteraturpolitikken i Danmark overlades til Konkurrencestyrelsen, som er sat i verden for at håndhæve konkurrenceloven, og vi betonede derfor, at det er positivt, at vi er i dialog med Kulturministeriet om at nedsætte et litteraturpanel.

Ophavsretten

Ophavsretten er fundamentet for forlagsvirksomhed, men vi oplever et stigende pres for at få undtagelser til eneretten særligt på uddannelsesområdet, biblioteksområdet samt fra store globale, kommercielle aktører, som søgemaskiner, som gerne let og billigt og helst gratis vil kunne bruge rettighederne.

Forlæggerforeningen har i 2013 i dialogen med kulturpolitikere og omverdenen i øvrigt haft fokus på at synliggøre, at ophavsretten er en helt fundamental rammebetingelse for innovation og vækst inden for kreative erhverv, som forlagsbranchen tilhører. Gennem de seneste år har forlagene f.eks. investeret trecifrede millionbeløb i nye innovative læremidler, og dagligt investerer forlagene i udviklingen af ny litteratur, som i dag ofte både udgives trykt og digitalt, og som stilles til rådighed på forskellige digitale platforme. En grundlæggende forudsætning for forlagenes investeringer er tillid til, at den ophavsretlige beskyttelse giver mulighed for at kapitalisere på investeringerne. Ophavsret er derfor ikke en modsætning til men en forudsætning for vækst og innovation for de kreative erhverv.

I Danmark har vi gode erfaringer med at kunne forhandle og løse udfordringer og konflikter ad aftalevejen. F.eks. muliggør den danske aftalelicensmodel, at alle uddannelsesinstitutio-

ner i Danmark har adgang til at kopiere, og der er lige blevet indgået nye aftaler, som tilpasser kopiaftalerne til en digital virkelighed. Forlæggerforeningen har i flere sammenhænge påpeget, at vi ikke tror, at vejen frem i en virkelighed i hastig forandring er at iværksætte langstrakte og usmidige lovgivningsinitiativer.

Frem for at søge konfrontation opfordrer Forlæggerforeningen derfor til, at de aktører, som ønsker adgang til forlagenes bøger, søger aftalevejen. Vi har masser af eksempler på, at det lykkes, og aftaler har den åbenlyse fordel, at de er fleksible og indgået af markedsaktører med et tæt kendskab til markedet.

De mange muligheder for at søge dialog- og aftalevejen har også været et bærende budskab i EU-sammenhæng, hvor Forlæggerforeningen har været repræsenteret af den europæiske forlæggerforening FEP i det såkaldte Licenses for Europe-projekt, samt har afgivet et omfattende høringssvar til Kommissionen. Både Licenses for Europe og høring har haft til formål at afdække, i hvilket omfang der er behov for ophavsretsreformer.

I 2013 har Forlæggerforeningen fortsat arbejdet med EU-direktivet om forældreløse værker. Forlæggerforeningen har arbejdet aktivt sammen med andre danske rettighedsorganisationer under direktivforhandlingerne, fordi direktivet udfordrede den danske aftalelicensmodel, som særligt på uddannelsesområdet (Copydan-aftaler) er velfungerende herhjemme. Det lykkedes at få et direktiv, der ikke hindrer, at vi benytter aftalelicensen. De danske kulturarvsinstitutioner har meddelt, at de næppe kommer til at benytte sig af de nye regler, fordi det bliver for omkostningstungt, og de ønsker i stedet at bruge den langt mere fleksible aftalelicensmodel i forbindelse med evt. massedigitaliseringsprojekter.

I WIPO-regi blev der før sommeren 2013 vedtaget en traktat med undtagelser for synshandicappede. Forlæggerforeningen havde gennem den internationale forlæggerforening IPA samt i dialogen med danske beslutningstagere arbejdet for rimelige undtagelser, som ikke udfordrer det kommercielle marked. Det var derfor positivt at konstatere, at værker, som er kommercielt tilgængelige, fortsat ikke skal være omfattet af undtagelsesbestemmelser.

I 2013 har Forlæggerforeningen fortsat det tætte samarbejde med andre rettighedshaverorganisationer, med hvem vi koordinerer politiske og pr-aktiviteter og sørger for jævnligt at få sat fokus på ophavsrettens betydning for et rigt og mangfoldigt kulturliv samt for arbejdsplader i kreative erhverv.

Beskyttelse af rettigheder

Forlæggerforeningens samarbejde med Rettighedsalliancen sikrer en løbende overvågning af internettet, således at bøger, som er uploadet ulovligt, bliver fjernet. Vi har de seneste måneder oplevet en stigning i anmeldelser fra medlemsforlag, som konstaterer, at deres materialer bliver ulovligt uploadet. Det er en beklagelig men ikke uforudset konsekvens af digitaliseringen. Erfaringen er, at alt, hvad der udgives digitalt, også bliver piratkopieret. I

2013 blev der konstateret piratkopiering af alle de værker, som lå på bibliotekernes udlånstjeneste eReolen.dk, men efter bibliotekerne er overgået til streamingtjenester, er denne kopiering ophørt, og det er lykkedes Rettighedsalliancen at få fjernet de e-bøger, som stammer fra eReolen. Den seneste udvikling viser, at det især er i lukkede netværk som f.eks. Facebook at piratkopieringen finder sted, og at det især er lærebøger, som bliver piratkopieret.

Forlæggerforeningen har i 2013 udarbejdet en vejledning til medlemmerne om, hvad de skal foretage sig, såfremt de konstaterer ulovlig kopiering.

I 2013 iværksatte Rettighedsalliancen i samarbejde med teleindustrien, DI ITEK, samt Kulturministeriet en fælles oplysningsindsats. *Share With Care* er titlen på initiativet, der handler om at fortælle om alle de lovlige net tjenester, hvor man kan opleve kultur, kunst og kreative produkter i digitalt format. Kampagnen blev afsluttet i marts 2014 og viser, at man via værktøjer og positiv kommunikation kan lykkes med at påvirke kulturforbrugernes adfærd henimod lovlige tjenester.

I samarbejde med Rettighedsalliancen arbejder vi fortsat for at få en IPR-taskforce, som bl.a. er specialiseret i håndhævelse af ophavsretskrænkelser på internettet. Vi oplever politisk forståelse for, at der er udfordringer, og i 2013 blev der politisk iværksat en række initiativer, der skal forbedre politiets prioritering og håndtering af IPR-sager. Der er nu fokus på, hvorvidt initiativerne er tilstrækkelige til at imødegå problemet. Indtil videre er erfaringerne, at det ikke er tilfældet.

Bibliotekerne og e-bøgerne

Forlæggerforeningen har også i 2013 arbejdet med at formidle budskabet om, at bibliotekerne også fremover skal kunne spille en central rolle både som litteraturformidler og som indkøber af litteratur. I takt med at læserne ønsker adgang til digital litteratur, er det derfor naturligt, at bibliotekerne også får mulighed for at stille digital litteratur til rådighed. Foreningen har været repræsenteret på debatmøder og høringer både herhjemme samt i udlandet for at fortælle, at det i Danmark er lykkedes ad aftalevejen at få iværksat forskellige forsøgsmodeller, og at vejen frem på biblioteksområdet ikke er undtagelser til ophavsretten men dialog med bibliotekerne og beslutningstagere. Det er vigtigt, at der sikres en forståelse for, at det på lang sigt ikke er bæredygtigt, hvis det digitale biblioteksudlån kannibaliserer det kommercielle marked. Derfor skal forskellige modeller testes af, så det kan konstateres, hvordan de påvirker markedet.

I 2013 forhandlede Forlæggerforeningen sammen med Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) anbefalede principper for udlån af e-bøger til Professionshøjskolerne. Projektet har haft forskellige tekniske udfordringer, så der er ikke erfaringer med modellen endnu.

Tilgængelighed for syns- og læsehandicappede

Digitaliseringen og det stigende digitale udbud giver nye forbedrede muligheder for at give de læsesvage adgang til tekstmateriale, og det er åbenbart, at disse nye muligheder skal udnyttes. På nogle områder vil forlagene på kommercielle vilkår kunne udnytte den nye teknologi til at tilgodese de læsesvage. Derfor har Forlæggerforeningen opfordret Nota til en formaliseret vidensdeling, således at mulighederne for at indtænke tilgængelighed i forlagernes produktionsproces forbedres. I marts 2014 indbød Nota forlagene til møde om tilgængelighed. I 2013 har Forlæggerforeningen endvidere haft møde med Dansk Blindesamfund for at lytte til behov hos de blinde.

På de områder, hvor forlagene ikke udnytter de kommercielle muligheder, kan det være oplagt, at Nota tilgodeser de læsesvage. Derfor har Forlæggerforeningen haft møder med Nota om, hvordan forlagene og Nota kan samarbejde om at sikre, at Nota får hjemmel til at producere og tilgængeliggøre e-bøger, som forlagene ikke stiller kommercielt til rådighed. Der har været afholdt indledende møder om at lave en aftalelicens via Copydan Tekst og Node. Endvidere pågår der forhandlinger om indgåelse af en samarbejdsaftale omkring ikke-kommercielt tilgængeliggjorte e-bøger, som skal regulere krav til brugere, kopibeskyttelse m.m.

Samarbejde med Boghandlerforeningen

Formandsskabet har i 2013 fortsat den løbende dialog med Boghandlerforeningen for at afdække mulige fælles indsatsområder. I maj 2014 vil Branchetræffet, som blev afholdt i 2012 for medlemmer af de to foreninger, blive gentaget, og der arbejdes også med projekter, som kan synliggøre bogen.

Ny international standard for emneklassificering

Forlæggerforeningen har deltaget i et internationalt arbejde med udviklingen af et nyt internationalt bogklassifikationssystem, Thema, og en betaversion blev præsenteret på London bogmessen i april 2013. Forlæggerforeningen har taget initiativ til at samle danske interessenter til et møde i foråret 2014, hvor det skal afdækkes, om der er interesse for at implementere Thema-standardens i Danmark. På mødet vil der også blive igangsat drøftelser om, hvorvidt der er behov for forbedrede muligheder for at facilitere udveksling af metadata mellem forlag og forhandlere.

Internationalt arbejde og netværk

I forhold til hovedparten af de områder, som foreningen beskæftiger sig med, har foreningen stor glæde af et tæt internationalt, europæisk og nordisk samarbejde og netværk, som er baseret på møder samt daglig digital korrespondance. Foreningen bliver velorienteret om, hvad der rører sig internationalt, og det er helt afgørende viden, når der skal navigeres i det

nationale politiske system. Samtidig bidrager den tætte dialog med forlæggerforeninger i andre lande med inspiration og argumenter for, hvordan man gør tingene andre steder. Samarbejdet med den europæiske forlæggerforening FEP har i 2013 haft fokus på Kommissionens reform af ophavsretten, og en væsentlig del af samarbejdet med den internationale forlæggerforening IPA har været koncentreret om forhandlingerne om Marrakech-traktaten vedr. læsehandicappede. Begge områder er omtalt ovenfor under ophavsret.

I september 2013 blev der afholdt nordisk forlæggerråd i Stockholm, hvor repræsentanter fra de nordiske landes bestyrelser og sekretariater mødtes og drøftede den aktuelle situation for forlagene i de forskellige lande.

Synlighed i udlandet

Foreningen arbejder aktivt for at sikre, at danske forlag har en fællesstand på Frankfurt bogmesse. Statens Kunstråds Litteraturudvalg imødekom også for 2013 Forlæggerforeningens ansøgning om en underskudsgaranti, som muliggjorde en dansk fællesstand på Frankfurt bogmesse 2013.

I 2013 har Forlæggerforeningen sammen med Kulturstyrelsens Litteraturkontor taget initiativ til en mere formaliseret dialog om støtten til synliggørelse af dansk litteratur i udlandet, som er blevet udmøntet i nogle konkrete forslag og anbefalinger fra foreningen.

Medlemsmøder

- 12.04.14: Copydans digitale strategi
- 12.06.13: Tilskudskriterier for digitale læremidler
- 22.08.13: Abonnementstjenester
- 23.09.13: Samarbejde med bibliotekerne om digitalisering af bagkatalog
- 29.10.13: Støtteordninger til litteraturen
- 28.11.13: Biblioteksudlån af e-bøger
- 20.01.14: Copydans nye kopiaftaler
- 06.02.14: Nye Fælles Mål
- 24.02.14: Tildelingskriterier for digitale læremidler
- 26.02.14: E-bøger på det danske marked
- 27.03.14: Digital piratkopiering

Erfagrupeer

Foreningens tre erfagrupeer om hhv. forlagsjura og fokus på digitalisering inden for hhv. trade- og undervisningsforlag er i 2013 blevet suppleret med en erfagruppe for lydbogsudgivelse. Foreningen står for alt det praktiske omkring møderne, men aktivitetsniveauet i

grupperne er meget afhængig af erfagruppens medlemmers egen indsats.

Tak til den store frivillige indsats

Forlæggerforeningen har i årsberetningen valgt at sætte fokus på ovenstående temaer, men har herudover frivillige repræsentanter siddende i diverse udvalg, bestyrelser m.m., som gør en stor indsats for at sikre, at forlagenes synspunkter bliver hørt. Vi takker medlemmerne for den indsats, der ydes. En oversigt over Forlæggerforeningens repræsentanter i forskellige nævn, udvalg m.m. findes på foreningens hjemmeside:

<http://www.danskeforlag.dk/download/pdf/999bara001.pdf>